

THE JAZZ CONNECTION

'BOOM'S BLUES' – EEN PERSOONLIJKE NOOT

Lex Lammen

Wim Verbei:

Boom's Blues.

**Muziek, journalistiek en vriendschap
in oorlogstijd**

Biografie.

Genaaid gebonden, rijk geïllustreerd,
groot formaat, 288 pag.

ISBN 978-90-6265-667-7

De meeste jazzliefhebbers met een annex-belangstelling voor boeken zullen inmiddels weten dat 'Boom's Blues', geschreven door Wim Verbei, een nieuw deel is in de reeks jazzboeken van Nederlandse origine. Het werk telt zo'n driehonderd pagina's glanspapier, is gebonden in een harde kaft met rechte rug en heeft een 78-toeren plaat in hoes op het voorplaat. Het ziet er aantrekkelijk uit, ligt stevig in de hand en is - om het cliché nog even voort te zetten - een aanwinst voor de boekenkast.

Auteur, ontwerpster en verdere betrokkenen van de Haarlemse uitgeverij In de Knipscheer verdienen onze lof (en klandizie).

Uit de ondertitel - 'Muziek, journalistiek en vriendschap in oorlogstijd' - blijkt al dat Verbei zich niet uitsluitend tot de bluesenthousiasten richt of - in wat ruimere kring - tot de jazzfans, maar dat hij meer categorieën lezers op het oog heeft; gegadigden voor impressies uit oorlogstijd bij voorbeeld. Voor auditief ingestelde onderzoekers is er bovendien een perfect klinkende cd met 24 karakteristieke bluesopnamen aan het boek toegevoegd. Klapstuk en 25ste opname is de wonderlijk genoeg bewaard gebleven weergave van een radioprogramma uit december 1947 met Frans Boom - over wie het allemaal gaat - achter de AVRO-microfoon.

Voor wat de tekst betreft ('Boom's Blues' is ook rijk geïllustreerd), bestaat het boek uit twee delen, Verbei's uitvoerige inleiding en het eigenlijke onderzoek van Frans Boom naar zwarte Amerikaanse bluesvocalisten, zoals hij dat had willen publiceren, maar waar hij nooit aan toegekomen is. Vandaar dat de titel 'Boom's Blues' een dubbele lading heeft.

Voor mij zelf zit er nog een persoonlijke kant aan dit verhaal en dat is Verbei's behandeling van de 'Kwestie-Gilbert'. Misschien dat het u interesseert als ik daar wat dieper op in ga. Een paar jaar geleden hebben de leden van de Hot Club de Frank en ikzelf een twintigtal voorstellingen opgevoerd met als titel 'Héél de Band...'. Het betrof een denkbeeldig Nederlands swingorkestje, dat zich moest zien te handhaven in de jaren vlak vóór, tijdens en ná de Tweede Wereldoorlog. In het middendeel - waarin een concert met W.A.-controle en een opname in een foute Hilversumse studio werden gesuggereerd - kwamen de voorschriften

ter sprake, die muzikanten in bezet Nederland na dienden te leven, wilden zij mogen blijven spelen. Vooral met de voordracht van die belachelijke regels hadden wij veel succes.

Deze verboden waren destijds geformuleerd door de Haagse ambtenaar W.H.A. Steensel van der Aa, die in vóóroorlogse jaren en onder de naam Will G. Gilbert, een enthousiaste redacteur was geweest van het blad Jazzwereld, het belangrijkste Nederlandse jazzperiodiek. Wat Gilbert eind jaren dertig, als zelfbenoemd musicoloog, allemaal maatgevend voor authentieke Jazzmuziek had genoemd, gebruikte hij begin jaren veertig in vrijwel dezelfde bewoordingen om duidelijk te maken wat de Nieuwe Orde juist verafschuwde en dus verbood. Nog bonter maakte hij het toen hij na de oorlog zijn oude draad weer oppakte en opnieuw als Will G. Gilbert ging schrijven over 'negermuziek'. Gilbert vertaalde zelfs Marshall W. Stearns handboek over jazzmuziek, dat voor velen van ons de basis zou worden van een stapel jazzboeken. Natuurlijk was Gilberts positie in Nazi-dienst wel bekend bij oudere jazzliefhebbers, maar voor ons publiek bleek zijn rol nieuw - zo bleek uit de reacties. De man was een gevaarlijke draaikont geweest en ook al hadden zijn daden geen mensenlevens gekost, hij moest - postuum - alsnog aan de schandpaal. 'Héél de Band...' zou daar een handje bij helpen.

Nu het boek van Wim Verbei is uitgekomen, duikt daar weer de wiebelige figuur van Will G. Gilbert op. Waardering voor 's mans doen en laten kan ik nog steeds niet opbrengen, mededogen gaat mij beter af. Maar eerst dat boek en zijn auteur.

Wim Verbei komt, net als wijlen Martin van Olderen of Paul Breman, uit kringen van vaderlandse bluesverzamelaars. Anders dan te verwachten valt, had je die vóór de oorlog ook al, zij het in kleinere aantallen en uiteraard met veel minder materiaal. De Amsterdamse student Frans Boom (1920-1953), jongen van goeden huize, was er één van, de schilder Eugène Brands een ander. Boom en Brands ruilden met elkaar platen en bespraken hun bevindingen. Boom had - oorlog of niet - het plan opgevat een gedegen statistisch onderzoek te doen naar de blues als emotionele uiting van de Noord Amerikaanse neger en zocht een mogelijkheid om zijn onderzoeksresultaten in boekvorm uit te laten geven. Via via (lees het boek van Verbei) kwam hij in contact met de scribent Gilbert, die ten gevolge van de bezetting steeds minder emplooi vond voor zijn schrijverijen over jazz-, dans-, hot-, blues- enz. muziek, waar hij tot dusverre van had geleefd.

Na een vergeefse sollicitatie bij de al spoedig genazificeerde omroep was Gilbert in dienst gekomen bij het Departement van Volksvoorlichting en Kunsten om daar zijn krachten te wijden aan het opbouwen van een Muziekgilde. De leden daarvan - erkende Nederlandse muzikanten - zouden op een beter bestaan mogen rekenen dan vóór de oorlog gebruikelijk was, mits zij een Arische afkomst hadden en hun muziek ook. Steensel van der Aa, alias Gilbert, werd er mee belast haarfijn te definiëren welke muziek daar allemaal niet onder viel en dus verboden was. Dat

hij en zijn gezin mede de oorlog doorgeholpen zouden worden door de discrete gulheid van Booms moeder, compliceerde de verhouding tussen de ondergedoken student, die ook illegaal werkzaam was en de collaborerende ambtenaar in aanzienlijke mate.

Wim Verbei heeft bij zijn speurtocht de beschikking gekregen over de bewaard gebleven briefwisseling tussen Boom en Gilbert en op basis daarvan een aantrekkelijk relaas opgebouwd.

Langzamerhand wordt duidelijk dat het Boom primair te doen was om de teksten van de blues, terwijl het Gilbert ging om ritmische en harmonische structuren. Dat leverde uitvoerige discussies op, die - althans deze lezer - niet altijd blijven boeien. Het verhaal wordt interessanter zodra de aap uit de mouw komt en Boom, op aanraden van de Amerikanist en latere hoogleraar A.N.J. den Hollander, Gilberts bijdragen, waar hij aanvankelijk hoge verwachtingen van koesterde, als onvolledig, onzorgvuldig en onwetenschappelijk begint af te wijzen. De standpunten van de onderduiker en de ambtenaar, die ook nog een ruim jaar muziekredacteur bij 'Het Volk' in Amsterdam was, maar daar wegens bedrog werd ontslagen, krijgen geleidelijk een vinniger toon totdat de correspondentie stopt.

Pas na de bevrijding komt die weer op gang. Gilbert zit verlegen om toestemming van de commissie die journalisten moet zuiveren en heeft bewijsstukken nodig dat hij bij zijn werkzaamheden voor Cultuurkamer en Het Volk toch ook goede daden heeft verricht of in elk geval niemand heeft verraden. Hij wijst Boom er op dat hun gezamenlijke bluesproject dan pas op de rails gezet kan worden. Eind 1947 is het zo ver, Gilbert is gezuiverd. Maar zonder Boom daar van in kennis te stellen, benut hij zijn herwonnen positie om zo snel als mogelijk is een 'tweede belangrijk gewijzigde druk' te laten verschijnen van 'Jazzmuziek, Inleiding tot de Volksmuziek der Noord-Amerikaanse Negers', dat hij eind jaren dertig al samen met Constantin Poustochkine had geschreven. De 'belangrijke wijzigingen' zitten onder meer in het hoofdstuk over de blues, dat Gilbert herschreef naar de opvattingen en de voorlopige tekst van Boom. Een brouille was het gevolg. Ieder van de heren ging zijns weegs. Boom studeerde af, kwam in de diplomatieke dienst te werken en vertrok met zijn bluesmanuscript naar Indonesië. In 1953 werd hij daar het slachtoffer van een polio-epidemie op Celebes. Will Gilbert werd perschef van de Maatschappij Zeebad, schreef hier en daar over ethnologisch-muzikale onderwerpen en overleed in 1967. En hoe ging het verder met het manuscript, zult u vragen. Tja, daarvoor moet u bij Wim Verbei zijn. Beschouw het bovenstaande als een aanbeveling.

Lex Lammen is presentator/samensteller van de programma's Het Grote Geluid en The Jazz Connection op de Concertzender.

Die zijn de klok rond te beluisteren via: <http://www.concertzender.nl/rod.php?theme=5>